

RAZVOJ TRANZITNOG TURIZMA U CILJU BOLJE VALORIZACIJE GEOPROMETNOG POLOŽAJA JUGOSLAVIJE

SAŽETAK

Autor razrađuje razvojnu koncepciju tranzitnog turizma i ukazuje na nisku potrošnju u tom segmentu našeg turizma. Upućuje na činjenicu da oko 90% tranzitnih turista prelazi u Jugoslaviju na cestovnim graničnim prijelazima, a s obzirom na pomanjkanje odgovarajućih usputnih objekata oni veoma malo troše pri prolazu. Pledira za hitno razmatranje tog problema i daje konkretne prijedloge za poboljšanje.

1. UVOD

Povoljan geoprometni položaj Jugoslavije rezultira značajnim brojem tranzitnih putovanja preko njenog teritorija, što je naročito izraženo u putničkom cestovnom prometu. Neke procjene upućuju na zaključak da je takvih putnika u cestovnom prometu oko 7 mln u toku jedne godine (1985.).¹

Kao mediteranska zemlja sa čistim morem, veoma razvedenom obalom, ugodnom klimom, na sudaru dviju kultura - istočne i zapadne, bogatog povijesnog nasljeđa i prirodnih ljepota, Jugoslavija predstavlja, ne samo tranzitnu zemlju, nego i zanimljivu destinaciju za mnogobrojne inozemne posjetioce. S turističkom ili nekom drugom svrhom u našu zemlju godišnje pristiže, nekim od cestovnih vozila, oko 22 mln inozemnih posjetilaca, što zajedno sa tranzitnim putnicima iznosi oko 29 mln posjetilaca (1985.).^[1]

U toku puta po našim cestama, jasno je da takvi putnici moraju nužno zadovoljiti zahtjeve vezane uz vozilo kojim putuju (gorivo, mazivo, servisi i sl.) te svoje potrebe i potrebe putnika (toaleti, hrana, piće, odmor, rekreacija, zdravstvene i druge potrebe i sl.). Koristeći ponudene usluge oni ostvaruju određenu potrošnju koja je Jugoslaviji zanimljiva prvenstveno zbog toga jer predstavlja devizni priliv. Međutim odgovarajuća ponuda, u smislu kvalitetnih prometnica i njihove opremljenosti, ne rezultira samo određenom visinom potrošnje putnika u nekom vremenskom razdoblju, već inicira stvaranje novog prometa, često utječe na promjenu navika vozača i putnika i u normalnim okolnostima povećava potrošnju.

Razvoj odgovarajuće ponude je utemeljen, prema tome, na jasno izraženom ekonomskom interesu zemlje s jedne strane, i nastojanjem pružaoca, nazovimo ih tako, tranzitno-turističkih usluga da povećaju svoju zaradu, s druge strane.

2. NISKA POTROŠNJA U TRANZITU

Danas je potrošnja inozemnih putnika u tranzitu, imajući u vidu njihove procijenjene potrebe, veoma mala. Većina (oko 6,5 mln) putnika prođe kroz našu zemlju bez noćenja u nekom od komercijalnih smještajnih kapaciteta, te za sve ostale potrebe, osim goriva, maziva i cestarine, oni potroše samo oko 3 USD (tečaj: 15.9.1987.g.)^[2] Relativno mali broj onih koji na svom putu

kroz Jugoslaviju noće u nekom od smještajnih kapaciteta (njih oko 500 tisuća) troše za ostale potrebe oko 7 puta više.^[3]

Uzroci relativno male ukupne potrošnje inozemnih cestovnih tranzitera ocjenjuje se, leže prvenstveno u neadekvatnoj ponudi uz ceste. Naime, neka od postojećih istraživanja te ponude upućuju na zaključak da je broj raspoloživih motela i benzinskih stanica, npr. na dva glavna longitudinalna cestovna pravca, Bratstvo-jedinstvo i Jadranska magistrala, uglavnom zadovoljavajući.^[4] Pravu sliku stanja tih objekata i njihove cjelokupne ponude, te adekvatnost njihovog prostornog razmještaja duž ovih pravaca, tek treba istražiti.

U takva istraživanja, međutim, nije moguće uključiti cijelu cestovnu mrežu Jugoslavije, a nije ni potrebno. Nekom od poznatih metoda moguće je relativno objektivno izvršiti odabir najvažnijih cestovnih pravaca i ta istraživanja provesti samo na njima. A potreba za istraživanjem tranzitnog turizma u nas je više nego očita i to počevši od samog pojma tranzitnog turizma, koji nije dovoljno objašnjen, pa do izrade cjelovite koncepcije razvoja cestovnog tranzitnog turizma u nas, unutar koje se određeni pravci trebaju posebno promatrati. Ovdje se koristi termin "tranzitni turizam" zbog toga, jer je uvriježen u turističkoj terminologiji, mada je obuhvat koji se pod time podrazumijeva znatno širi. Naime, već se nekoliko godina, na prijedlog UN, za praćenje turističkih kretanja koristi pojam i naziv "posjetilac". Pod tim se nazivom podrazumijeva osoba koja posjećuje bilo koju zemlju u kojoj nema stalno prebivalište i to zbog bilo kojeg razloga osim obavljanja profesionalne djelatnosti radi zarade u toj drugoj zemlji. Autor ovog rada drži da je i taj obuhvat preuzak za predmetni problem, ali to tek treba teoretski raspraviti. U ovom se radu, stoga, promatra cjelokupan tranzitni cestovni promet preko Jugoslavije, uz ocjenu da se on u najvećoj mjeri može svrstati pod pojam tranzitni turizam, odnosno tranzitni posjetilci, kako je to ranije objašnjeno.

3. RAZVOJNA KONCEPCIJA TRANZITNOG TURIZMA

Dosadašnji razvoj tranzitnog turizma u Jugoslaviji upućuje na zaključak da do danas nije bilo njegove smišljene razvojne koncepcije, te je logično da su rezultati koji su ostvareni znatno manji od mogućih. Tako je u 1985.g. ukupno ostvareni devizni priliv od tranzitnog turizma procijenjen na oko 113 mln USD ^[5], u što nije uključena potrošnja svih ostalih inozemnih putnika koji su putovali našom zemljom, ali nisu preko nje tranzitirali. Stoga se ocjenjuje da je adekvatnim razvojem tranzitnog turizma, odnosno njemu pripadajuće cjelokupne tranzitno-turističke ponude, moguće mnogo bolje valorizirati povoljan geoprometni položaj Jugoslavije.

Naravno da u tome odlučujuću ulogu ima cestovna infrastruktura, koja mora omogućiti prolaz velikom broju vozila po teritoriju naše zemlje, pružajući im odgovarajuću razinu prometne usluge. Razina te prometne usluge je, međutim, na glavnim cestovnim pravcima veoma različita, što naročito dolazi do izražaja

u jeku turističke sezone, kad se broj vozila na našim cestama višestruko uvećava. Pad razine prometne uslužnosti na mreži u tom razdoblju je normalna pojava, budući da se gustoća prometa povećava, ali se granica tolerancije ne bi trebala spuštati do razine F, a pogotovo ne u dužem vremenskom razdoblju, kakav je slučaj sa nekim cestovnim dionicama, pa i dužim potezima, cestovne mreže u nas. Naravno da se to prvenstveno odnosi na Jadransku magistralu, koja zbog svoje slabe protočnosti i opremljenosti utječe već i na samu namjeru njenog korištenja. Takvo činjenično stanje rezultira bitno manjim korištenjem cestovnih vozila za turistički dolazak na pojedine dijelove jadranske obale pa i manjim ukupnim dolaskom. Udjel cestovnih vozila u dolasku turista na Jadran tokom pada sa 75% u Istri, na svega 22% na dubrovačkoj rivijeri.[6]

Osim prometne infrastrukture, koja je nužni preduvjet predmetne pojave, nema odgovarajuće valorizacije povoljnog geoprometnog položaja Jugoslavije bez potrebne tranzitno-turističke opremljenosti, koja mora omogućiti zadovoljavanje najvećeg dijela potreba putnika u toku putovanja u neposrednoj blizini prometnice. Kako tranzitni putnici već danas čine oko 1/4 svih stranaca koji uđu u Jugoslaviju u toku jedne godine, jasno je o kakvom se potrošačkom potencijalu radi. Pri tome treba imati u vidu i sve naglašeniju potrebu Evrope za povezivanjem s Grčkom i Turskom, što će u skoroj budućnosti rezultirati povećanjem prometa preko Jugoslavije.

Već ovih nekoliko karakteristika i procijenjenih veličina tranzitnog prometa i potrošnje potvrđuju već iskazanu potrebu da se problemu razvoja tranzitnog turizma mora posvetiti naročita pozornost, ako se želi da on postane osmišljen i što je moguće bolje ekonomski valoriziran segment naše ukupne turističke ponude.

4. ZAKLJUČAK

U okviru takvih nastojanja potrebno je pristupiti opsežnim i sveobuhvatnim teoretskim i praktičnim istraživanjima kojima bi se došlo ne samo do definicije i razgraničenja tranzitnog turizma od drugih, njemu sličnih turističkih pojava, već i do njegovih najvažnijih kvalitativnih i kvantitativnih određenja koja su danas moguća isključivo na razini manje ili više pouzdanih ocjena i procjena.

Osmišljen razvoj tranzitnog turizma omogućio bi:

- poboljšanje (kvantitativno i kvalitativno) ukupne tranzitno-turističke ponude duž naših cesta, podižući time razinu kompletne turističke ponude Jugoslavije;
- povećanje sigurnosti prometa, jer je Jugoslavija sa 12 poginulih na 10.000 vozila na samom vrhu po prometnoj nesigurnosti u Evropi;
- povećanje ukupnog deviznog priliva od potrošnje inozemnih posjetilaca u objektima uz ceste, te
- povećanje ekonomičnosti poslovanja kompletne tranzitno-turističke ponude.

Iako se tranzitni putnici ne pojavljuju samo u cestovnom prometu, na cestovnim graničnim prijelazima ostvaruje se oko 90% ulaska stranaca u Jugoslaviju, te je jasno da adekvatno rješenje ponude u cestovnom tranzitu znači u najvećoj mjeri i rješenje ovog problema, naravno gledajući prvenstveno s turističkog aspekta.

Isto tako treba reći da se bolja valorizacija geoprometnog položaja Jugoslavije ne postiže samo većom potrošnjom putnika u tranzitu, nego i onih kojima je cilj putovanja naša zemlja, a njih je tri puta više od tranzitnih putnika.

Upravo je neshvatljivo kako propuštamo priliku za ostvarenje većih koristi od svih tih putnika po našim cestama! Istraživanja koja nam predstoje trebaju nedvosmisleno kvantificirati moguće koristi od razvoja tranzitno-turističke ponude u širem smislu i osmisliti načine njihove realizacije. Takva istraživanja ne bi trebalo više odgađati.

SUMMARY

DEVELOPMENT OF TRANSIT TRAVEL TOWARDS BETTER EVALUATION OF THE GEOGRAPHICAL AND TRAFFIC LOCATION OF YUGOSLAVIA

The autor discusses the development concept of transit travels and points to reported inferior expenditure in this segment of our tourist industry. The paper refers to the fact that approximately 90% transit tourist volumes enter Yugoslavia by road border crossings while as a result of inadequate transit facilities, catering, etc. they spend little in the process of transit. The autor pleads for urgent consideration of this problem and provides concrete suggestions for possible improvement.

POZIVNE BILJEŠKE

1. Oko 6,5 mln tranzitnih putnika čine putnici bez noćenja i oko 500 tisuća putnici s noćenjima. (Prema: A. Radnić: Turistička potrošnja u Jugoslaviji. Zagreb, Institut za turizam, Knjiga u pripremi).

LITERATURA

- [1] SZS: Saobraćaj i veze 1985. Beograd, 1987.
- [2] SZS: Anketa o stranim izletnicima 1986. Beograd, 1988.
- [3] SZS: Anketa o stranim turistima 1986. Beograd, 1988.
- [4] Projektni biro AK: Analiza uslužnih sadržaja na magistralnim putovima u SRH, Zagreb, 1985.
- [5] S. HORAK, V. ŠIMIČIĆ: Programska osnova razvoja tranzitnog turizma glavnih jugoslavenskih magistralnih cestovnih pravaca Zagreb, Institut za turizam, 1988.
- [6] S. CRNKOVIĆ i ostali: Stavovi i potrošnja inozemnih turista – TOMAS '87. Zagreb, Institut za turizam, 1987.